स्वस्य सदादुःखित्वमितिशोचति ॥ नेति ॥ पत्युःपौरुषं अनुरागकृतंरंजनं तस्मिन्यत्प्राप्यंकल्याणं प्रशस्तवस्त्राभरणादिजसौभाग्याधिक्यं सुखंवापतिसंभोगजं तन्मयानदृष्टपूर्वं ॥ अपीतिलोकोक्तौ पुत्रेजाते तदुभयंउक्तकल्याणं पुत्रदर्शनजंसुखंच पश्येयमित्याशया राम मया आस्थितं जीवनंस्थापितं ॥ ३८ ॥ साऽहं अवराणां कनिष्ठानांसपत्नीनां त्वद्बलादिदानींपरासती ॥ हृदयच्छिदां हृदयविदारिकाणां तासाममनोज्ञानि वाक्यान्येवंजीर्णापि श्रोष्ये ॥ ३९ ॥ अतः सपत्नीधिक्कारवाक्यश्रवणजात् ॥ परं दुःखं स्त्रीणांनास्ति ॥ ममायमनंतकोऽपारःशोकोयादृशस्तादृशोवाचापिवक्तुमशक्यइतिशेषः ॥ ४० ॥ निराकृता सपत्न्येतिशेषः ॥ ध्रुवं प्राप्तमितिशेषः ॥ शोकग्रस्तत्वान्न्यून

नदृष्टपूर्वंकल्याणंसुखंवापतिपौरुषे ॥ अपिपुत्रेविपश्येयमितिरामस्थितंमया ॥ ३८ ॥ साबहून्यमनोज्ञानिवाक्यानिहृदयच्छिदां ॥ अहंश्रोष्येसपत्नीनामवराणांपरासती ॥ ३९ ॥ अतोदुःखतरंकिन्नुप्रमदानांभविष्यति ॥ ममशोकोविलापश्चयादृशोयमनंतकः ॥ ४० ॥ त्वयिसन्निहितेप्येवमहमासंनिराकृता ॥ किंपुनःप्रोषितेतातध्रुवंमरणमेवहि ॥ ४१ ॥ अत्यंतंनिगृहीतास्मिभर्तुर्नित्यमसंमता ॥ परिवारेणकैकेय्याःसमावाप्यथवावरा ॥ ४२ ॥ योहिमांसेवतेकश्चिदपिवाप्यनुवर्तते ॥ कैकेय्याःपुत्रमन्वीक्ष्यसजनोनाभिभाषते ॥ ४३ ॥ नित्यंक्रोधतयातस्याःकथंनुखरवादिनं ॥ कैकेय्यावदनंद्रष्टुंपुत्रशक्ष्यामिदुर्गता ॥ ४४ ॥

पदतानदोषः ॥ ४१ ॥ निगृहीता भर्तृकृतनिग्रहप्रकारमाह ॥ परिवारेणेति ॥ कैकेय्यादासीजनेनसमा अथवाऽवरा ॥ ततोपिनिकृष्टाकृतास्मीइतिशेषः ॥ प्यधरावरेतिपाठे ॥ वरा श्रेष्ठाअपि अधरा निकृष्टाकृतास्मीत्यर्थः ॥ ४२ ॥ ससर्वोपिइष्टःजनः कदाचिदागतं कैकेय्याः पुत्रमवलोक्य मांनाभिभाषते ॥ इदानीमप्येवमवस्थाममवर्तते ॥ त्वयिगतेतु किंवक्तव्यमितिभावः ॥ ४३ ॥ खरवादिनं लुगभावआर्षः ॥ खरवादि परुषवदनशीलं ॥ तस्यावदनं कथंद्रष्टुंशक्ष्यामि ॥ दुर्गता त्वद्वियोगेनदुर्दशामापन्ना ॥ ४४ ॥